

səh. 175. “Sülh Konfransında məsələlər həll edilənədək”: qəzetdə “edilənədək” yerinə “edilərək” getmişdir.

Türkiyədə

səh. 176. “Darülfünun” (Yaxud Darülfünun-Osmeni): Türkiyədə ali təhsil müəssisəsi; indiki İstanbul Universiteti.

“İngilis Mühəbbi Cəmiyyəti” (İngilis Dostları Cəmiyyəti): 1919-cu ilin ortalarında Türkiyədə qurulan və Türkiyənin İngiltərənin himayəsinə girməsi fikrini müdafiə edən cəmiyyət.

“Birinci fəriq”: Osmanlı ordusunda hərbi rütbə, müasir dövrdə “ordu generalı” rütbəsinə uyğundur.

səh. 177. “A. P.” qəzetəsi: “Assoşieyted press” qəzeti nəzərdə tutulur.

Milliləşdirmək məsələsinə aid

səh. 177. “məftuh”: ərəb qrafikasında, hərfin üstündə qısa “ə” səsini ifadə etmək üçün qoyulmuş fəthə işarəsi daşıyan; “məftuh hərf”: özündən sonra “ə” saiti gələn samit.

Qarabağ

səh. 179. “Ermənistan Xariciyyə naziri S[irakan] Tıqranyan”: qəzetdə səhvən belə getmişdir: “Ermənistan Xariciyyə naziri Ter-Akopyan”.

“Baş katib: A. Ter-Akopyan”: qəzetdə bu sətir buraxılmışdır.

səh. 180. “Minasyan”: qəzetdə səhvən “Mamasyan” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 181. “üç nəfərdən ibarət bir Ali hökumət heyəti”: qəzetdə “ibarət” yerinə “ibarətdir” getmişdir.

Ziyalılar ittifaqında

səh. 183. “İclasın nəfinə qoyulacaq tamaşa xüsusunda”: güman ki, “İttifaqın nəfinə...” olmalıdır.

səh. 184. “Beşinci məsələyə keçdikdə”: qəzetdə “keçdikdə” yerinə “getdikdə” yazılmışdır.

səh. 185. “Dövləti-Aliyyə”: Osmanlı dövləti nəzərdə tutulur.

Bazar ertəsi, 9 iyun 1919-cu il, nömrə 199

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 10 ramazanül-mübarək sənə 1337. 9 həziran 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətiri 4 rublə, axırncı səhifədə sətiri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Əlisultan Sultanov öz sevgili atası Kərbəlayı Mirzəbaba Sultan oğlunun vəfatını kəməli-yə's və təhəssürlə [böyük bir hüznün və kədərlə] öz qövm-əqrəbasına məlum edir. Cənazə düşənbə [bazar ertəsi] günü ramazanın 10-da saat 8 tamamda Nijni-Priyutski küçədən öz dayısı Hacı Ağababa Dadaşovun 110 nömrəli evindən Hacı Ağababa təkyəsinə aparılacaqdır.

ELAN

1919 həziranın [iyunun] 9-cu günü saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-145

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Bakı nahiyəsi Əxzi-əsgər [Hərbi çağırış] rəisi idarəsindən:

1

Cümhuriyyətin idareyi-əsgəriyyə müəssisə və idarələrindən, xüsusi dəstə rəislərindən xahiş edirəm ki, Türkiyə Komandanlığı tərəfindən xidmətə qəbul edilib hal-hazırda xidmətdə olan əsgərlərin

müfəssəl siyahısını mənə təqdim edəsiniz. Bu siyahılar Azərbaycan Cümhuriyyətinin Hərbiyyə Nəzarətinin 6 aprel 179 nömrə §1 və mayın 15-də 3 nömrə ilə təsdiq edilmiş əmri mövcubincə [əmri əsasında] tələb edilir.

*Bakı nahiyə Əxzi-əsgər rəisi:
Prins Sədrəddin*

2

Əsgəri xidmətə qəbul vaxtında xəta işlənməsi haqqında şikayətlərə baxmaq Əxzi-əsgər rəisinin vəzifəsi deyildir. Buna binaən [buna görə], göstərilən məsələ haqqındakı xahişlər, ərizələr və şikayətlər mənim tərəfimdən qəbul edilməyəcəkdir. Posta ilə göndərilənlər də sərəncamsız buraxılacaqdır.

Əxzi-əsgər rəisi vəzifəsinə aid olan işlər haqqında bayram günlərindən başqa hər gün səhər saat 9-dan gündüz saat 3-ə qədər ancaq Əxzi-əsgər idarəsi dəftərxanasında mənə müraciət edilməlidir. Əxzi-əsgər rəisi vəzifəsinə aid olan heç bir iş haqqında evimdə qəbul etməyirəm.

Podpolkovnik Prins Sədrəddin

Əsgərliyə dəvət haqqında

Bakı Əxzi-əsgəri rəisi iyunun 4-də Ba-

kı və Balaxanı-Sabunçu polismeysterlərinə zeylədəki [aşağıdakı] məktubla müraciət etmişdir:

“Əsgəri işlərə aşna olub, mən yəqin etdim ki, istehzari-əsgəriyyə [hərbi çağırış] işləri hələ yenicə başlanır:

1) Əsgərliyə dəvət edilənlərin siyahısı hələ tamam olmamışdır.

2) Əsgər düşənlərin siyahısını tərtib edici komissiyaya ləyaqətsiz, ola bilər ki, öz mənfəətini güdən adamlar düşmüşlər. Keçən gün iyunun 2-də camaat vəkillərindən ikisini kəşf etdim ki, biri qəsdən öz qardaşını, digəri öz oğlunun adını siyahıya yazdırmamışlar.

3) Təhti-idarənişdə [təbəçilişnişdə] olan polis məmurları iclaslara gəlməyirlər. Adamları gətirməyi kəndxudalara və ya başqa adamlara vəgüzar edirlər [tapşırırlar] ki, bunlar da uçaştoka gətirilən bir para adamları öz ixtiyarları ilə azad edirlər. Polis nəfəratı iyunun 2-də Əxzi-əsgər idarəsinə gündüz saat 12-dən sonra gəlmişdir. Vəhalonki [halbuki], Əxzi-əsgər idarəsində saat 9-dan iş başlanmışdır. Ələlümum [ümumiyyətlə] polisənin fəaliyyətini görməyirəm. Mən buna inanıram ki, siz Azərbaycan üçün tezliklə əsgər cəm edilməsinin nə qədər böyük əhəmiyyəti olduğunu düşünürsünüz və yəqin sizə məlumdur ki, hökumət bu işlərə nə qüvvəni və nə də pulunu müzayiqə etməyir [əsirgəmir]. Azərbaycan Hökuməti Hərbiyyə Nəzarəti işlərinin təxirə uğramasına bais ola biləcək heç bir mümaniət [manəçilik] qarşısında dayanmayacaqdır.

Bakı şəhəri Azərbaycanın paytaxtıdır. Gərək idi o, əsgər cəm edilməsi işində bütün Azərbaycan üçün nümunə olaydı.

Lakin məttəəssüf [təəssüf ki], Bakı Azərbaycanın hər yerindən dalı qalmışdır. Doğrudur, buna bəzi işlər mane olmuşdur, lakin hal-hazırda vətənpərvərlik hissinə feilən göstərməyə tamamilə imkan var ikən, mən yenə də cavan cümhuriyyət üçün qüvvətli ordu vücuda gətirmək işində vətəndaşlarda olan soyuqluq, səhlənkərlilik, vicdansızlıq və ürəksizliyi görürəm. Onlarda olan mənfəət qazanmaq arzusu, azad cümhuriyyətin hər bir dərəkəli vətəndaşındakı öz oğlanlarını vətən yolunda vermək üçün ən birinci müqəddəs vəzifəyə qalib gəlmişdir.

Burada, azad cümhuriyyətin paytaxtında mən nələr görürəm? Adları qul olmağa layiq olanların gizlənməyini, bununla da əlaqədar olaraq vətənin xainlərlə [i] tərəfindən bu qulların alınib satılmasını görürəm.

Paytaxtı və onun ətrafını ayıltmaq zamanıdır. Mən inanıram ki, bu mümkündür və buna asanlıqla nail olmaq olar. Əhalinin bütün dərəkəli sinfini sözlə, qələmlə əhaliyə icrayi-nüfuz yetirməyə, sizi də məmur olduğunuz halda əhali ilə bir yerdə işləməyə dəvət edirəm. Buna görə sizdən xahiş edirəm ki:

1) Həmişə sizə təbə olanlar üzrə qüvvətli nəzarətiniz olsun.

2) Pristavlara təklif ediniz ki, əsgər yığılan günlərdə özləri beşəxsən bütün polisə qulluqçuları köməkliyi ilə əsgərliyə dəvət edilənləri cəm eyləməyə və əsgərliyə düşənlərin siyahılarını tərtib edici komissiyada ləyaqətli və möhtərəm adamların olmasına və onları vaxtli-vaxtında Əxzi-əsgər idarəsinə gətirməyə çalışsınlar.

3) Məzkur [adı çəkilən] komissiya he-

yətinə ləyaqətli şəxsləri və oğlanları əsgəri xidmətdə olanları təyin etməlidir.

4) Öz oğlanlarını, qardaşlarını gizlədən adamlar camaat arasında nə tövr mövqə tutmuş olsalar da, oğlanları və ya qardaşları gəlib tapılana qədər həbs edilməlidirlər. Pristavların borcudur ki, Əxzi-əsgər idarəsi iclasına qədər həbs edilənlərin siyahısını iki nüsxədə – Hərbiyyə nazirinə təqdim etməkdən ötrü birini mənə, digərini Əxzi-əsgər idarəsi sədrinə verməlidirlər.

5) Əhaliyə xəbər verməlidir ki, valideynlər və ya qövmələr [qohumlar] əsgərliyə düşən oğul və ya qardaşlarını adları siyahıda oldu-olmadı öz razılıqları ilə təyin edilən gündə gətirməlidirlər. Əxzi-əsgər idarəsinə gəlməyənlər şiddətli surətdə tənbeh ediləcəklər. Valideynlər isə əsgərliyə düşənləri gizlətmək üçün məsuliyətə cəlb ediləcəklərdir.

6) Əsgərliyə düşənlərin siyahılarını tərtib edənlərə xəbər veriniz ki, indiyə qədər buraxdıqları siyahıları təkmil edib Əxzi-əsgər idarəsinə versinlər. Hərgah sonradan siyahıda ad buraxmış olduqları olsa, məhkəməyə cəlb edilib əsgərliyə düşənləri gizlədənlər kimi məsul olacaqlardır.

7) Pristavlara tapşırılmalıdır ki, siyahı tərtib edənlər üzərində daimi kontrol qoysunlar ki, ta onlar mükəmməl siyahı təqdim etsinlər. Bundan əlavə, acentələrin verdikləri məlumatdan istifadə etsinlər.

8) Pristavları və siyahı tərtib edənləri xəbərdar ediniz ki, əsgərliyə düşənlərin yaşlarında şübhə etdikləri zaman siyahıya daxil etsinlər. Siyahını boş buraxmaqdan, 17-18 və 25-26 yaşında adam-

lar yaxşısı budur ki, qoy siyahıya düşsünlər. Əxzi-əsgər idarəsi özü bu adamların yaşını təyin edib onları azad edər.

9) Hərbiyyə nazirinin beşəxsən əmrinə görə pristavlara təklif ediniz ki, iyunun 1-nə qədər Əxzi-əsgər idarəsi tərəfindən hamı azad edilənləri sənədlərinin təhqi-qindən ötrü Əxzi-əsgər idarəsinə dəvət etsinlər.

10) Əsgərliyə düşənlərin siyahılarını tərtib edənləri, həmçinin pristavları əsgər cəm edilən günü Əxzi-əsgər idarəsinə gəlməyə məcbur ediniz.

11) Əsgərliyə dəvət edilmək işlərini qaydaya salmaq üçün lazım olan düstürüləməlləri [təlimatları] biz sizinlə bərabər Əxzi-əsgər idarəsi iclaslarında hazırlayacağız.

12) Hərbiyyə nazirinin əmri mövcubincə [əmrinə əsasən], hər bir əxzi-əsgər uçaştoku barəsində mən bütün polisə xidmətçilərinin fəaliyyəti haqqında məlumat verəcəyəm. Ona görə sizdən xahiş edirəm, təhti-idarənişdə [təbəçilişnişdə] olan məmurları xəbərdar edəsiniz ki, əxzi-əsgər işləri haqqında və onların rayonunda əsgərlikdən qaçıb gizlənməşləri kəşf etmək işində zəiflik göstərsələr və ya xəyanət etsələr, bu xəyanəti kökündən rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün müqəssirləri həbs və əsgəri qüvvə sərf edənə qədər onların haqqında ən ciddi tədbirlər ittixaz edəcəyəm [tədbirlər görəcəyəm]. Hər kəs bir para səbəblərə görə özünü öz vəzifəsində hiss etməyirsə, qoy vaxtli-vaxtında vətənin xoşbəxtliyi üçün mən tutduğum həqiqət və ədalət yolundan çəkilib gətsin.”

*Podpolkovnik
Sədrəddin Mirzə Prins Qacar*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Peterburq - Rusiya nümayəndələri tərəfindən Skandinaviyada alınan mallar İsveç paroxodu ilə Peterburqa gətirilmişdir.

Saratov - Fərarilərin [qaçqınların] rəvayətinə görə, Ufa şəhəri təcilen təxliyə edilir. Zlatoust ilə Ufa arasında dəmiryol körpüsü dağıdılmışdır.

İngiltərədə tətillər

London - Cənubi Uelsdə 5 min nəfər kömür mədən fəhlələri tətillər etmişlərdir. Qlamorqanda 30 min nəfər əmələ tətillər etmişlərdir. İngiltərənin sair yerlərində getdikcə tətillərin ədədi artır.

Fransada tətillər

Lion - Paris dairəsində iyunun 2-də müharibə başlanmışdır. Əməllər [fəhlələr] 8 saat iş günü tələb edilir. Tətillər edən əməllərin miqdarı 100 min nəfərə yetir.

Lizbonda üsyan

Lizbondan [Lissabondan] Stokholm qəzetəsinə orada iyunun 6-da böyük üsyan əmələ gəldiyi xəbər verilir. Hökumət 50 nəfəri həbs etmişdir.

Odessa - Parisdə müntəzər [nəşr olunan] “Tan” qəzetəsi Türkiyə əhvalının son dərəcə fəna olduğunu yazır.

Lion - Fransanın bir çox mədənlərində fəhlələr tətillər elan etmişlərdir. Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü təhtəl-ərz [yeraltı] dəmiryolunun qulluqçuları tətillər etmişlərdir.

Xristianiya [Oslo] - Londonda ordu içində məxfi bir sui-qəsd kəşf edilmişdir. Bunlar özbaşlarına tərk-silah olmaq istəyirlərmiş. Bu işi saldat, matros və təy-yarəçilər təşkil etmişlər imiş.

SÜLH ƏTRAFINDA

- Paris - Böylə xəbər verilir ki, Sülh Konfransı Fiume əvəzinə İzmirin İtaliyaya verilməsini qətləylənmişdir [qərara alınmışdır].

- Əfqan əmiri təklif etmişdir ki, Pişəvərdə yaxud Landi-Kotalda ingilislərlə sülh barəsində danışığa girişinlər və əmr vermişdir ki, ingilislərə qarşı olan hərəkəti-hərbiyyə dayandırılınsın.

- Müttəfiqlərin sülh müahidəsi [sazişi] Almaniya mürəxxəslərinə [nümayəndələrinə] iyunun 2-də təslim edilmişdir. Avstriya müahidənaməsi də Almaniyaya verilən müahidənaməyə bənzəyir. Bəzən ancaq adlar dəyişmişdir. Əvvəlki Avstriya-Macaristan imperiyasından şimdiki müahidənaməyə görə 60 min mürəbbe [kvadrat] mil, 6 milyon əhali qalır. Tuna-dan aşağı olan yerlər beynəlmiləl elan edilir.

- Norveçya, İsveçrə və İsveç hökumətləri qətləylənmişlər ki, Almaniya ablu-kasında [blokadasında] iştirak etməsinlər.

Gürcüstan Teleqraf Ajansının məlumatı

Almaniya Hökuməti şərqdə olan almanlara zeyldəki [aşağıdakı] xitabnamə

ilə müraciət edir:

“Almaniyanın əks təklifi Parisdə Müttəfiqlərə təslim edilmişdir. O təklifnamədə ciddi surətdə tələb edilir ki, şərqdə olan yerlər Almaniya əlində qalsın və isbat edir ki, nə Yuxarı Sileziya, nə Qərbi Prussiya, nə Dansiq və nə Memel [Klaypeda] Almaniya-dan ayrılma bilməz.”

Almaniya xanımları və sülh

Yuxarı Sileziyada olan Almaniya xanımlarının izdihamlı cələsələrində [iclaslarında] böylə qərar qoyulmuşdur:

“Almaniya xanımları və uşaqları aclıq törədici sülhün əleyhinə və bizim əziz vətənimizin Almaniya-dan ayrılmasına ciddi surətdə protesto edirlər. Almaniya xanımları düşmən və bitərəf məmləkətlərin xanımlarına müraciət edərək onlara təklif edir ki, məsum uşaqları və aclığı yadlarına salsınlar. Sizin əlinizdə olan ərlərimizi, oğullarımızı qaytarın, siz bizi qulam halına salmayın. Siz öylə etməyiniz ki, biz uşaqlarımıza intiqam laylasını çalaq.”

Avstriyaya müahidənamənin təslimi

Sen-Jermen - Avstriya sülh mürəxxəslərinə [nümayəndələrinə] Müttəfiqlərin sülh müahidənaməsi [sazişi] təqdim edilmişdir. Sen-Jermen sarayının böyük salonundan birində mərasim icra edilmişdir.

Avstriya sülh mürəxxəslərinin başçısı Renner pərişan bir halda müahidənaməni almışdır. Klemansonun nitqinə cavabən Renner ayaq üzərində fransız lisanında bir nitq irad etmişdir [nitq söyləmişdir]. Öz nitqini yazdığı kağızı oxuyar-

kən Rennerin əli titrəyirmiş. Böyləliklə, onun həyəcəyə düşdüğü hiss edilirdi. Fəqət onun səsi dəyişməyirdi. Renner demişdir ki, indiki Avstriya Cümhuriyyəti cahangir [imperialist] monarxiya tərəfindən sövq edilən müharibə cinayətlərinin məsuliyyətini öhdəsinə götürə bilməz. Fəqət buna baxmayaraq Avstriya milli xəsarətin bir hissəsini öhdəsinə götürməyə hazırdır.

Natiq bu son neçə ayda Avstriyanın keçirdiyi halını şərh etmişdir: Avstriya milləti sülhü gözləyirdi və hərgah onlara müavinət edilməsəydi də, Avstriya milləti aclıqdan həlak olardı.

Renner nitqə davam edərək deyir ki, avstriyalılar yaxşı bilirlər ki, onların müqəddəratı Müttəfiqlərin əlindədir. Mən Müttəfiqlərdən rica edirəm ki, Avstriyaya rəhm edib onlara müstəqil yaşamaq haqqı verilsin.

Bütün nitq zamanı Vilsonun nəzəri Rennerdə imiş. Rennerin nitqi ingilis dilinə tərcümə edildiyi zaman Rennerdə həyəcan hiss edilirdi. Öz nitqinin nə kimi təsir bağışladığını görmək istəyirdi. Bu heyndə [bu zaman] qəzetə əkkasları [fotoqrafları] muzey şkafları yanında aparatlarını qoyub əks almaq [şəkil çəkmək] istəyirlərmiş.

Rennerin nitqi qəflətən sınıyan bir şüşənin səsi ilə kəsilir. Avstriya nümayəndəsi, Vilson və digərləri gülümsünürlər. İngilis əkkası [fotoqrafı] əks çəkmək istər ikən aparatı şkafların birisinə toxunub şüşə sınımış imiş.

Klemanso müahidənaməni avstriyalılara verəkən demişdir ki, onlara 15 gün möhlət verilir. Bu müddətin artırılacağı barəsində heç bir söz deməmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Fransa sosialistlərinin bəyanatı

Biz Fransa sosialistləri sənədlərlə yəqin etdik ki, hökumətin vədələrinə baxmayaraq yenə də Rusiyaya Fransa əsgərləri göndərilməkdədir.

Əsgərləri nəinki bir Rusiyaya, hətta Polşaya, Macarıstana, Bohemiyaya, almanlarla məskun Avstriyaya, İtaliyaya, Romaniyaya, Selanikə, Balkan əsgəri mərkəzlərinə, Fələstinə, bir sözlə hər yərə göndərilirlər.

Biz onu bilirik ki, 18-19 yaşında əsgərliyə dəvət ediləcək olanlar işğal üçün saxlanmışlar. Klemanso cənabları bütün Yevropanı və Asiyanın bir hissəsini işğal etmək istəyir. O, tərxisi-əsgəriyyəni dayandırmaq istəyir.

Klemanso vətənlərini müdafiə etmiş və müharibə meydanından qayıtmış olan Fransa oğullarını beynəlmiləl kapitalizmin jandarmları eyləmək istəyir.

Bu, divanəlik və cinayət siyasətidir. Necə ki, sosialist vəkilləri Palatada deyirdilər, bu siyasət öz millətlərinin müdafiəsi üçün özlərini qurban verən saldatları narazı salır. Heç kəsin ixtiyarı yoxdur ki, bu saldatlar razı olmadan başqa millətləri sıxışdırmaq üçün onlardan istifadə edilsin.

Nazirin özbaşına gördüyü işlərinin həddi yoxdur. Belə ki, poçta məmurları öz yaşlarına görə əsgərlikdən azad edilməli olduqları halda, hökumət tərəfindən rütbələri artırılıb başqa məmləkətlərə göndərilməkdədir.

Hərgah ordu arasında üsyan təşəbbüsü olarsa, Klemanso deyə bilər ki, bunu o özü etmişdir.

İRANDA

- Rəştdən, Ənzəlidən və Təbrizdən gələnlərin rəvayətinə görə, Kiçik xan məğlub edilməmişdir. O, türkmənlərdən partizan dəstələri düzəldir. Belə ki, güclü qüvvə cəm etdikdən sonra ciddi surətdə fəaliyyətə başlayacaqdır.

- Təbrizdə ciddi surətdə şayiət [şayiələr] var ki, Tehran İranın inqilabçı qoşunları tərəfindən mühasirə edilmişdir. Onlar şimdiki hökuməti yıxmaq istəyirlər.

**NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]**

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] naziri iyunun 5-də Nəzarət işlərindən ötrü Tiflisə azim olmuşdur [yola düşmüşdür]. Nazirlik vəzifəsi, müavini Rüstəm xan Xoyski cənablarına mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır].

- Vükəla Şurasında [Nazirlər Kabinetində] qət edilmişdir ki, Ermənistanın müəssəlman qaçqınları üçün 10 min pud buğda alınsın. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətləri indində [nəzdində] həman ərzağın Ermənistanın gömrüksüz aparılmağı üçün təşəbbüsdə bulunmuşdur.

- Xaçmaz mövqifi [stansiyası] komandanı Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə nazirinə teleqrafən xəbər vermişdir ki, həman mövqifdə 70 nəfərədək türk toplanmışdır ki, paraları olmadığından vətənlərinə qayıtmaq imkanından məhrum qalmışlardır. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Türük və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və

Rabitə Nazirliyi] indində [nəzdində] onlara Batumadək məccani [pulsuz] iki vaqon verilməsi haqqında təşəbbüsdə bulunmuşdur.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Şuşadakı müvəkkilinə xəbər vermişdir ki, işləyə biləcək, fəqət işləməkdən imtina edəcək qaçqınlara qaçqın payı verilməməlidir.

- Şəki və Ərəşdəki qaçqınların əhvalını təhqiq üçün göndərilmiş Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti məmuru xəbər vermişdir ki, bu vaxtadək hələ qaçqınlar siyahı edilməmişdir və güşadı [açılması] ehtimal edilən müsəlman darüleytamı [yetimxanası] güşad edilməmişdir. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri oradakı nahiyə müfəttişinə teleqrafən təcili surətdə qaçqınların siyahı edilməsinə və darüleytam güşadını tənbeh etmişdir.

**ERMƏNİ CÜMHURİYYƏTİNDƏ
MÜSƏLMANLARIN HALI**

- 2 -

Ermənilərin təcavüzü və əziyyəti səbəbi ilə İrəvanda müsəlman tacirləri büsbütün alış-verişdən düşmüşlərdir. Zira dükanlarına mal qoyurlarsa ermənilər talayırlar, mallarını evlərində saxlayırlarsa ermənilər xəbər tutduqları halda soyub aparırlar. Hətta müsəlman məhəllələri içində ufaq budkalar qayıdırıb alış-verişlə çörək pulu qazanan müsəlmanlar axşam olcaq şeylərini hammal kimi dükanlarından yığıdırıb evlərinə aparırlar. Sabahla genə böylə dükanlarına gətirir-

lər. Erməni talanının qorxusundan müsəlmanın alış-veriş edənləri də çörək pullarını İrəvanda böyləçə çətinliklə qazanmaqdadırlar. Əvvəllərdə sərvət və miknət [güç, qüvvət] sahibi olan müsəlmanlar İrəvanda qorxularından indi alış-veriş edəmmədiklərindən, ciblərində olan var-yoxlarını yeyib qurtarmaqdadırlar. Hətta bir çoxları həman varlılardan indi yoxsul halına gəlmişlərdir. Böyləliklə, bir çox müsəlman tacirləri indi də evlərdən palaz-paltarlarını, qab-qacaqlarını satıb ailələrinə çörək tədarük edə bilməkdədirlər.

İrəvanda bir müsəlman alış-veriş etmək istərsə mütləq yanına inanıb-inanmadığı bir ermənini ortağ etməlidir, ta bəlkə o erməninin sayəsində ailəsinin çörəyini qazana bilsin. Vaxtilə ermənilərin hər hansına belə etina etməyən müsəlmanlar indi ən alçaq bir erməniyə yaltaqlanmaq məcburiyyətində qalmışlardır.

İrəvanda müsəlman tacirlərinin halı böylə olduğu kimi, müsəlman ziyalıların, oxumuşlarının isə halı daha fənədir. Erməni Cümhuriyyəti hökuməti heç bir müsəlman ziyalisinə məmuriyyət verməyir. Erməni Cümhuriyyətində müsəlmandan məmur yoxdur. Erməni Parlamanında demək olar ki, müsəlmandan məbus da yoxdur. Çünki Parlamanda ədədləri beşdən ibarət olan müsəlman məbusu varsa da, onları müsəlmanlar deyil, erməni hökuməti özləri seçib qoymuşlardır. Bunlar da erməni parlamanda insan qılıqlı müqəvvadan başqa bir şey deyildirlər.

Erməni Cümhuriyyəti hökumətinin yuxarıdan bəri saydığımız cümhuri, de-

mokrati[k] və adılanə hərəkəti (?!) sayəsində İrəvanda müsəlman tacirləri də, ziyalıları da əlləri boş, səfil, sərgərdan bir halda qalmışlardır. İrəvanda müsəlman alış-verişçilərinin, ziyalıların, arvadlarının, uşaqlarının səfəltli hallarını seyr etmək üçün rəhmsiz və qüvvətli bir ürək olmalıdır. Yoxsa hər kəs o fəci mənzərəni görməyə davam edəmməz.

Müxatəbimiz [həmsöhbətimiz] deyir ki, İrəvan müsəlmanlarının çəkməkdə olduqları müsibət və sıxıntı o qədər ağırdır və bu ağırlıq müsəlmanları o qədər fəna hala salmış ki, bir vaxtdan bəri İrəvandan ayrılmış bir müsəlman bu günlərdə İrəvana qayıtdığı halda öz qövm-əqrəbasını, dost-aşnalarını gördükdə tanıyamamış. İrəvan müsəlmanlarının çəkdikləri müsibət və sıxıntının ağırlığından yaşları az bir çox müsəlman cavanlarının doxsan yaşlı qocalar kimi başları, bıqları ağarmışdır.

İrəvanda müsəlman evlərini sahiblə-nib oturan ermənilər, ailələri ilə məscidlərdə yatmağa məcbur qalan ev sahiblərindən artıq pullar almaq vasitəsilə evlərini sahiblərinə buraxırlar.

Erməni Cümhuriyyəti hökuməti erməni qaçqınlarını qəsdən müsəlman məhəllələrində, müsəlman evlərində yerləşdirmişdir və bunlara xörək (şorba və quru balıq) paylanan yer də müsəlman məhəlləsində, müsəlman evindədir.

Bu vasitə ilə erməni qaçqınlarının çirkin, pis və yaman üfunətli halları müsəlman məhəllələrinə xəstəlik mikrobu nəşr etməkdədirlər [yaymaqdadır].

* * *

İrəvan şəhəri müsəlmanlarının halı böylə fəcianə [faciəvi] bir surətdə keçdiyi

kimi, İrəvan quberniyasında, erməni cümhuriyyəti daxilində müsəlman kəndçi və əkinçilərinin halı daha betər, daha fənadır. Aralarında cüzi miqdarda erməni olub da əksərisi [çoxu] müsəlman kəndçi və əkinçilərindən ibarət olan Zəngibasər və Gərnibasər müsəlmanları ermənilərə təslim olduqdan sonra erməni hökuməti erməni qaçqınlarını cəbrən [zorla] bunların içinə doldurmuş, əllərində olan azuqələrini cəbrən alıb zəbt etmiş, hətta bir çoxlarının mal-qaralarını və ev əşyalarını belə almışlardır. Mütəəddid [müxtəlif] bəhanələrlə kənd müsəlmanlarından cəbrən külli pullar almışlardır. Nəhayət, bu zavallıları da erməni cümhuriyyəti hökuməti yoxsul və naçar bir hala salmışdır. Əvvəldə çox azuqələrə malik bu müsəlmanlar indi azuqəyə möhtac bir halda qalmışlardır.

Hələ müsədimələr [toqquşmalar] nəticəsində kəndlərini, əkinlərini qoyub qaçan Dərəçiçək və Göyçə mahalları müsəlmanlarının halı ağlar və təsvirə gətiriləmməz bir haldadır. Bu mahallarda olan müsəlman kəndlilərinin bir çoxu indi erməni cümhuriyyətinin Hərbiyyə naziri olan general Silikovun müntəzəm dəstələri qabağında dayanamayıb kəndlərini, əkinlərini buraxıb qaçmışlardır. Bu müsəlman qaçqınlarının ən çoxu o zaman azuqələri və miknətləri artıq olan Zəngibasər və Gərnibasər mahalları müsəlmanlarına pənəh aparıb, onların ianələri ilə dolanırdılar. Nəhayət, onların da çoxu bunların gününə düşürüldükdən sonra daha oralar[d]a keçinmək imkanı çətinləşmişdir. Buna görə, qaçqın müsəlman kəndliləri yerlərinə, öz kəndlərinə qayıtmağa izin almaq üçün qafilələrlə gəlib

İrəvana dolmuşlar. Bunlar da İrəvan şəhəri müsəlmanları kimi məscidlərdə yerləşmişlərdir. Bu zavallılar da aclıq, çıpaqlıq, yoxsulluq içində aylarla erməni hökuməti qapılarında sürünüb kəndlərinə qayıtmağa izin hasil etməyə yalvarmaqdadır. Hökumət qapıları böyləcə boynu çiyində rüxsətnamə intizarını çəkməkdə olan yüzlərcə, minlərcə kəndlilərlə doludur. Erməni hökuməti hər dəfədə bunların qabağına başqa bir bəhanə çıxarıb, səfil hallarının səfəltini daha da artırmaqdadır. Məsələn, bu zavallı müsəlman kəndlilərinin qabağına Erməni Cümhuriyyəti hökumətinin qoyduğu bəhanələrdən ən ufaq bir nümunə:

400-500 evli bir müsəlman kəndində indi 4 yaxud 7 evdən ibarət erməni mühacirləri qalır. Binaənileyh [ona görə], müsəlman kəndliləri öz kəndləri, evləri, əkinləri olan o kəndə gedəmməzlər, gərək ailələri ilə səhralarda, xarabalarda, açıq yerlərdə keçinib, o beş-altı ev erməni mühacirlərinin çıxıb getməsinə qədər səbr etməlidirlər.

Rüxsətnamə verilmədiyinə səbəb də bu!..

Kəndlərinə qayıtmağa izin almaq intizarını çəkməkdə olan müsəlman kəndlilərinin təsadüfən bir-iki baş da yanlarında qaramalları olmuş olur.

İntizar müddətində bunlar şəhər kənarında mallarını otardıqları halda arasına erməni qoçaqları gəlib mal-qaralarını əllərindən alıb aparırlar. Dinməyən yalnız ağlar gözü ilə canı salamat qalır. Dinən, səs çıxaran olarsa, axan qanı ilə yerə sərilməmiş qalır.

İrəvanda müsəlman şəhərlisinin də, kəndlisinin də şikayətinə, sözüünə baxan

yox. Zavallı İrəvanın müsəlmanları genə ümidlərini Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinə bağlayıb onun ciddi müavinətinə göz dikməkdədirlər.

XOŞ BİR MƏNZƏRƏYƏ TƏSADÜF

Keçən cümə, ramazanül-mübarək ayının 7-ci günündə bazardan keçərkən aləmi-islamın səadət günəşinin vəsətüs-səmadada əşəddi-ziya ilə pərtovəndaz olmağını [səmanın ortasında şiddətli ziya ilə işıq saçdığını] müşahidə edərkən, 1300 sənə bundan qabaq tərəqqiyi-fövqəl-xəyali-islamiyan [müsəlmanların təsəvvürə gəlməz tərəqqiləri] xatirimdə cəlvə etməklə, məzkur [deyilən] müqəddəs əsrdə islam qəhrəmanlarının xanimanların tərək və əziz əyal və övladların[a] vida edib cihadimüqəddəsə şitaban olmaları [tələmələri] ilə baydaqi-müqəddəsi-islamiyyəti [islamiyyətin müqəddəs bayrağını] öz mücahidətləri [cihadları, səyləri] ilə övci-səməvata tı'la etmələri [göyə ucaltmaları] nəzərimə gəlib, şadlıq və məsərrətimin [sevincimin] mütəzaif olmağından [qat-qat artmağından] biixtiyar göz çeşmələrimdən əşki-sürur cari olmağa [sevinc göz yaşı axmağa] başladı.

Təbarəkallah [Allah mübarək eləsin]! Nə əcəb təşəbbüs, nə ali mücahidət, nə gözəl qeyrət, nə məcdanə [böyük, ulu] hümmət, nə pəsəndidə [xoşagələ] həmiyyət! Altmış və yetmiş yaşlarında qoca arslanlar vətənin cavan qəhrəmanları ilə duşbədüş [çiyin-çiyinə] olub, səda-sədaya verib, milli nəğmələr oxuya-oxuya Bakı mərkəzi-cümhuriyyətində [Cümhuriyyətin mərkəzi Bakıda] küçə və bazarı ni-

zami əsgərlər hesabında gəşt edib [gəzib-dolaşib], "Yaşasın Azərbaycan!" deyə-deyə əğyar [düşmən] gözlərini həsəd oxları ilə cərihədar edirdilər [deşirdilər]. Əlbəttə, həzar [min dəfə] əlbəttə, neçə yüz illərdən bəri öz hüquqi-milliyə və bəşəriyyəsi zalım və cəfakar ədvvü-insaniyyət və islamiyyət [insanlığ və islamiyyət düşmənləri] olanların ayaqları altında tapdalanmış bir nəcib millət milyon nüfusi-mücahidini-islamı [islam mücahidlərindən milyon nəfəri] qurban verəndən sonra cəri olmuş [axmış] müqəddəs qanlar bahasına aldıqları hüriyyət və azadəliyi əbəddəd-dəhr [əbədiyyən] öz yədi-ixtiyarlarında [öz əllərində] saxlamaqdan ötrü heç bir fədakarlıqdan və heç bir təşəbbüsdən müzayiqədə bulunmasa gərəkdir. Ayat və bəyyinət-Qurani [Quranın ayələri və açıq dəlilləri] islam milləti-nəcibəsinin [nəcib islam millətinin] cihada hazır olub küffarla [kafirlərlə] cihad etmələrini mü-təvətirən [arxa-arxaya] nişan verir. Ayeyi-şərifə: “Fəzzələ-İlahul-mücahidinə ələkaidinə əcrən əzimən.” Eyzən [Həmçinin]: Ayeyi-şərifə: “Ya eyyühən-nəbiyyu hərrizil-mümininə ələl-qitali in yəkun min-kum işrunə sabirunə yəğlibu miətəyni və in yəkun min-kum miətun yəğlibu əlfən min-əlləzinə kəfəru bi-ənnəhum qöv-mün la-yəfqəhunə.”

Müxtəsərən, müfadi-ayati-kərimat [ayeyi-kərimələrin mənası], əvvələ, cihada gedən kişilərə Allah-taala həzrətləri əcri-əzim [böyük mükafat] mərhəmət buyurmalarının vədə verir. Saniyə [ikincisi], islam qəhrəmanlarının on nəfərlərini küffarın [kafirlərin] yüzlərlə və yüzlərin[i] minlərlə müqabil tutur, çün islamiyanda [müsəlmanlarda] qüvvəti-iman və sə-

bati-islam fitridir. Və əlavə olaraq vətən eşqində, millət və milliyət uğrunda övladların əsgər verib isməti-islamiyyəti məhfuz edən [qoruyan] ata və analara bir nəfər jəponi [yapon] arvadın fədakarlığı ilə təskin verirəm. Həman arvadın bir nəfər oğlu olmaq səbəbincə jəpon dövlətinin qanunu yol verməyirdi ki, onun bir oğlun əsgərliyə aparsınlar. Vətən eşqi qəlbində dolu olan qeyrətmənd qadın özün alıb öldürür və bir kağız yazıb miz üstə qoyur ki, mən baxıb gördüm ki, hər bir ananın qurbanı müqəddəs vətən yolunda oldusa da, həman qızların eyni bədbəxtə qadın oldum. Çünki mənim zində olmağımla [yaşamağımla], mənim bir oğlum mənə pərəstar olmaq [xidmət etmək] səbəbincə vətən yolunda cihada getməkdən məhrum və feyzi-şəhadətdən məyus olurdu. Binaənileyh [ona görə], mən baqi-mandə [qalan] ömrümü vətən eşqində fəda edib və oğluma vəsiyyəti edirəm, vətən yolunda şəhid olub həm özün vətən şühədalarının [şəhidlərinin] cərgəsində və həm məni vətən yolunda qurban vermiş anaların dəftərlərində yazdırmaqla məsud eylesin.

Budur vətən qədrini bilmək və millətə xidmət etmək. Nəinki indiyə kimi bəzi ata və analar kimi ki, ənvə və əqsam [növbənöv, müxtəlif] hiylələrlə övladların əsgərlikdən azadə edib bulvar səyyahı və mehmanxanalar müsafiri etmək istəyirlər!

Əcəba Mart hadisəyi-əliməsi [faciəli Mart hadisələri] nə az zamanda xatirlərdən məhv oldu? Aya [görəsən], vəhşilərin islam barəsində rəva gördükləri zülüm və cəfalar xatirlərdən fəramuş oldumu [yaddan çıxdımı]? İkinci hücumda

biduni-təfavüt [fərq qoymadan] iranlı, qaf-qazlı, ünəsən və zükürən [qadın-kişili] ümum Bakıda yaşayan islamı qətlə etməyə qət olunan şərtnamə yadlarından çıxdımı? Adların müsəlman qoyub Bakıda yaşayan ümum islam balalarına müdafiədən ötrü hazır olmaq ənfərizi-diniyyədən ədd olunmalıdır [dinin fəzələrindən sayılmalıdır]. İstər Qafqaz əhli, ya İran camaatı, haydi qardaşlar, islam rüşəsinə tişə vuranların [kökünə balta vuranların] müdafiəsinə hazır olunuz!!

İrani Nejad M. Ayn.zadə

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Nümayişlərin təxirə salınması

Qəzetəmizin dünkü nömrəsində xəbər verilmişdi ki, düşənbə [bazar ertəsi] günü, iyun ayının 9-da səhər saat 8-dən nümayiş tətili başlanacaqdır. Bu qərar dəyişilmiş, həmin nümayiş tətili cümə günü iyun ayının on üçünə (13-nə) təxir edilmişdir. Nümayişlərin tərtib və vaxtı barəsində qəzetələrdə əlahiddəcə elan ediləcəkdir.

İxtar [xəbərdarlıq]

Düşənbə [bazar ertəsi] günü iyun ayının 9-na təyin edilmiş protesto nümayişləri cümə günü həman ayın 13-nə təxir edildiyi bununla ixtar edilir.

Bakı Mərkəzi Tətil Komitəsi

Əsgərlikdən qaçanlar haqqında

Eşitdiyimizə görə, Azərbaycan Hökuməti ilə Gürcüstan və İran hökumətləri arasında siyasi şəxslər və canilərin və

həmçinin əsgərlikdən qaçanların məzkur [deyilən] hökumətlərin yek-digərinə [bir-birinə] təslim edilməsi haqqında etilaf [razılıq] əmələ gəlmişdir. Məzkur qaçqınları dərdəst etmək [tutmaq] üçün güzərgahlarda, iskələlərdə [limanlarda] və dəmiryollarda təcrübəli və məharətli agentlər qoyulacaqdır. Həmin agentlər bir çox vasitələrlə məzkur caniləri axtarıb dərdəst etməklə, tabe olduğu hökumətə təslim edəcəkdir.

İskələlər və paroxodlar haqqında

İngiltərə Nəqliyyat İdarəsi rəisi polkovnik Braunun binagüzərliyinə [sərəncamına] görə, bəhri-Xəzərdəki Bakı, Petrovsk və Krasnovodsk iskələri İngiltərə Komandanlığı təhti-idarəsində [təbəçiliyində] qalır. Bütün ticarət gəmiləri öz sahiblərinə qaytarılıb İngiltərə kontroli təhtində [altında] olaraq işləyəcəklərdir.

Fəhlə Klubunda mitinq

Dünən şəhərin və mədən dairələrinin bir çox yerlərində mitinqlər tərtib verilmişdi. O cümlədən, şəhərin müsəlman əhalisi üçün Fəhlə Klubu salonunda izdihamlı bir mitinq toplanmışdı.

Saat 12 radələrində Məclisi-Məbusan üzvü [Cavad bəy] Məlik-Yeqanovun sədarəti, Əbdülvahab Məhəmmədzadənin katibliyi ilə mitinq güşad edildi [açıldı]. Bundan sonra “Müsavət” firqəsi namından Məlik-Yeqanov, Mirzəbala Məhəmmədzadə, Rəhim Vəkilov, “Hümmət” firqəsindən [İbrahim] Əbilov, İbrahimov, Azərbaycan inqilabçılarından Əbdülzadə, məhəlli [yerli] kommunistlərdən Qonmeberidze, "Ədalət" namından Ağzadə, dağıstanlılar namından Hacızadə nitq-

lər irad edərək [söyləyərək], Denikin əleyhinə mübarizəni təbliğ və təşviq etdilər. Nətiqlər ümumiyyətlə böylə ciddi bir halda bütün firqə nizalarını [çəkişmələrini] buraxıb Dağıstan demokratiyasını boğmuş qaragüruh Denikin ordusu ilə son damla qana qədər mübarizə etməyi təbliğ edirdilər. Ora toplanmış camaatda həqiqətən ruh yüksəkliyi müşahidə edilirdi. Bir tənə-vahid kimi [hamı bir nəfər kimi] Azərbaycan istiqlaliyyəti mühafizəsindən ötrü çıxacaqlarını qeyd ilə Məclisi-Məbusan və hökumətə qan yardımı edəcəklərini deyirdilər. Miting qayət müntəzəm və gözəl idi.

Salyanda Realnı məktəbinin müdirinə

Salyan Realnı məktəbinin mütəəllimləri [şagirdləri] tərəfindən aldığımız məlumata nəzərən, alicənabınız onların hər bir təşkilat yapmasına mümaniyət [maneçilik] göstərir. İkinci Qafqaz Müsəlman Mütəəllimləri Qurultayı bunu nəzəri-etibara alaraq sizdən isticvab edir [soruşur]: Onlara böylə təzyiqaat göstərməyinizlə nə məsləyi təqib edirsiniz? Cavabı intizarındayız.

Heyəti-rəyasət

Əfqanıstan haqqında

Məşhəddən alınmış xüsusi bir teleqramda denilir ki, mayısın 13-də Əfqanıstan hökuməti İngiltərəyə elani-hərb etmişdir. Həman gündə də Əfqanıstan ordusu hücumu keçərək sərhədi keçmişlərdir.

Aşqabadda

Aşqabaddan alınmış məlumata görə,

şəhərə ətraf aullardan türkmən dəstələri gəlməkdədir. Belə ki, şəhər türkmənlərlə dolmuşdur. Şəhər Mühafizə Alayı Aşqabaddan çıxarılıb ən axırını müdafiə xəttinə çəkilməmişdir. Qaçqınların dediyinə görə, Aşqabadın süqutu bir neçə günün məsələsidir. Bolşeviklərin müvəffəqiyyəti gündən-günə artır.

"Rüşvət"

Ticarət və Sənaye Nəzarəti müvəkkili Sultanov cənablarına əcnəbi tüccarından [tacirlərindən] rəsmi bir mövqe tutan şəxs mal gətirməsinə müsaidə qəsdilə böyük miqdarda rüşvət təklif etmişdir. Sultanov cənabları bundan dilgir [dixor] olaraq hərifi qovmuşdur.

Gürcüstanda ümumi səfərbərlik

Gürcüstandan alınmış məlumata görə, orada ümumi səfərbərlik elan ediləcəyi təhti-qərara alınmışdır.

"İttihad" firqəsində

"İttihad" firqəsi Balaxanıda şöbə açmışdır. Firqəyə yazılanlar seçənbə [çərşənbə axşamı] günü, iyun ayının 10-da, gündüz saat 3-də ümumi iclasa dəvət edilirlər. Müzakirə ediləcək məsələlər:

1) Sədr, katib və xəzinədar intixabı [seçkisi] və 2) Cari məsələlər.

Şöbə hələlik Sentralnı küçədə, Quliyevin 70 nömrəli evində olur.

"İttihad" məktəbində kurslar

Türk, fars, ərəb, rus dillərində dərslər verilir. Edadi məktəblərin ibtidai şöbələrinə şagirdlər hazırlanır. Xahiş edənlər hər gün saat 5-dən 7-dək "İttihad" məktəbində (Qubernski caddə, nömrə 370)

Mirzəağa Vəlizadəyə müraciət edə bilirlər.

Bibiheybət Həmkarlar İttifaqında

Bibiheybət rayonunun Müttəhid Həmkarlar İttifaqı idarəsi iyunun 9-da ittifaq binasında nümayəndələr iclası dəvət edir. Müzakirə ediləcək məsələlər bunlardır: 1) Müvəqqəti idarənin məruzəsi və 2) Daimi idarə intixabı [seçkisi].

İclas gündüz saat 3-də təyin edilmişdir. Müəyyən edilən vaxtda kvorum olmasa, saat 4-də təzə iclas dəvət edilir. Bu iclasda hər nə qədər üzv olmuş olsa, qanuni hesab ediləcəkdir. Nizamnaməyə görə, hər 30 nəfərdən bir nəfər nümayəndə gəlməlidir. İclas zamanına qədər nümayəndə intixab etməmiş firmalar nümayəndə intixab etməlidirlər. Mandatla gəlmək lazımdır. Yoldaşlardan xahiş olunur yubanmasınlar.

Yeni istehlak cəmiyyəti

"Ümumun Faydası" adlı yeni bir istehlak cəmiyyətinə icazə verilmişdir.

Cəmiyyətin ümdə vəzifəsi üzvlərinin istiqraz ehtiyacları rəfinə [borc ehtiyaclarının aradan qaldırılmasına] çalışmaqdır. İdarəsi işə başlayaraq bu günlərdən xahişməndlərin [istəyənlərin, müraciət edənlərin] ərizələrini Starı polis küçəsində, 17 nömrəli evdə qəbul edir. Ümdə məqsəd xırda neftçilərə maddi müavinət göstərməkdir ki, işlərini dayandırmasınlar.

Könüllülər təşkilatı

Dünəndən etibarən Azərbaycan Könüllü ordusu siyahısı tərtibinə şüru edilmişdir [başlanmışdır]. Siyahı Məclisi-Məbusan binasında "Hümmət" və "Müsa-

vat" fraksiyonları odalarında tutulur. Aldığımız məlumata görə, ən yaxın zamanda qışlalar [kazarmalar] intixab edilərək [seçilərək] təlimati-əsgəriyyəyə [hərbi təlimlərə] başlanacaqdır.

Teleqraf xəttinin mühafizəsi

Balaxanı-Sabunçu polismeysteri təhti-idarəsindəki [təbəçiliyindəki] dairə müfəttişləri və kənd muxtarlarına müraciətən əmr vermişdir ki, teleqraf xətləri mühafizəsi üçün lazımı tədabir ittihaz etsinlər [tədbirlər görsünlər].

PROTESTO NÜMAYİŞLƏRİ

Protesto nümayişləri və tətillər

Srağagün Parlaman binasında Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi "Müsavat"ın Mərkəzi Tətillər Komitəsi ilə məhəllə nümayəndələrinin ümumi iclası vaqə və Denikin ordusunun Azərbaycan istiqlaliyyətini məhv etmək qəsdilə Dağıstanı işğal etməsi münasibətilə bir günlük ümumi tətillər etmək məsələsi müzakirə edilmişdir. Bir qədər müzakirədən sonra iclas müttəfiqülqövl [yekdilliklə] cümə günü iyunun 13-də birgünlük ümumi tətillər elan edilməsi təhti-qərara alınmışdır. Tətillər nizam və qayda ilə icra edilməsi üçün düşənbə [bazar ertəsi] günü mərkəzi rayon və məhəllə komitələrinin ikinci dəfə olaraq ümumi iclası dəvət ediləcəkdir.

İclasın axırında Şimali Qafqaziyadan yeni varid olmuş [gəlmiş] bir nəfər inqış nümayəndəsinin məruzəsi dinlənmişdir. Məruzədən məlum olur ki, Denikin ordusu Şimali Qafqaziyaya hücum etmək istədikdə bir inqış kəndi tərəfindən mü-

maniət [müqavimət] göstərilmişdir. Ordunun miqdarı 20 min nəfərdən ziyadə imiş. Ordu komandanı öz qoşununun həman kənddən yol verilib buraxılmasını və inqışlarla çeçenlərdən iki polk qoşun verilməsini tələb etmişsə də, onlar qəti surətdə rədd edərək və demişlər ki, onlar heç bir vaxt müsəlman olmayan hökumətə qoşun verməz və onun qoşunlarına dəxi öz torpağından keçməyə yol verməyəcəklərdir. Keçmək istəsələr, ancaq inqışlar və çeçenlərin meyitləri üzərindən keçə bilirlər. Bundan sonra könnüllü dəstələri kəndin üzərinə hücum edib toplar və mitralyozlardan atəş açaraq müharibəyə başlamışlardır.

Kənd əhalisi ancaq tufənglərlə 20 min miqdarında qoşunla yeddi gecəgündüz şiddətli surətdə müharibə etmişlərdir. Müharibədən əvvəl Dağıstan Hökuməti inqış və çeçen camaatına kömək vəd edərək könnüllüləri buraxmağa dəvət etmişsə də, lakin məəttə-əssüf [təəssüf ki], neçə gün zərfində davam etmiş müharibəyə həmin kömək gəlib yetişməmişdir. İnqışlar, çeçenlər kömək gözlədikləri halda qırılıb tələf olmuşlardır. Tələf olub da, Könnüllü ordunu həman kəndə buraxmayıb və onlara yol verməmişlərdir. Neçə vaxt müharibədə Dağıstandan kömək gözlənmişsə də, alınmamışdır. Axırda inqışlar və çeçenlər külli tələfat verdikdən sonra davam edəmməyib dağlara çəkilməmişlərdir. Onlar tamamilə və qəti surətdə olaraq məğlub olmamışlardır və lazım olduğu vaxt yenidən hücum etməyə hazırlanırlar. Nümayəndə axırda məlum edir ki, Könnüllü ordu Azərbaycan üzərinə hücum edərsə, inqış və çeçenlər yenidən onlara arxa-

dan zərbə endirəcəklərdir və hal-hazırda dəxi onlar Könnüllü ordu dəstələrinə tez-tez şəbxun verirlər [gecə basqınları təşkil edirlər].

Və məruzəsinin axırında nümayəndə, Azərbaycana arxayın olub Dağıstan hökuməti kimi xainanə hərəkət etməyəcəyinə öz ümidini bəyan edir və deyir ki, inqışlar, çeçenlər azərbaycanlı qardaşlarını heç vaxt unutmamış və unutmayacaqlardır.

Qubadan

İyunun 6-da Quba şəhərində Qusar, Rustov, Dəvəçi, Müşkür, 5-ci uçastok və Quba şəhəri nümayəndələrindən ibarət izdihamlı mitinq Parlamandan və hökumətdən xahiş edir ki, rəsmi surətdə və mətbuatda Denikinın Lazarev adına Qızılburun mövqifi [stansiyası] xəttini keçməyi münasibətilə göndərdiyi teleqrafına görə, Könnüllü ordu himayəçisi Müttəfiq komandanlığına şəhər və uyezd əhalisinin protestosunu izhar edəsiniz. Mitinq Denikinın Lazarevə göndərdiyi teleqrafını ədəbsizlik hesab edir. Samur çaydan Qızılburun mövqifinə qədər bütün Quba uyezdi [qəzası] Azərbaycan Cümhuriyyəti hesab olunur. Buranı qara çar generallarının təcavüzündən mühafizə və müdafiə etməkdən ötrü uşaqlardan böyüyə qədər əllərimizdə silah axırını qətrə qanımıza qədər mübarizə edəcəyiz. Öz hüriyyəti uğrunda çarpışan bir millətin müqəddəratına iştirak etməmək mədəni İngiltərə nümayəndələrinə yaraşmaz. Biz Azərbaycan müsəlmanları Nikolay zamanını yadımızdan çıxarmamışıq ki, bizim dinimiz, namusumuz və heysiyyətimiz çar məmurlarının ayaqları

altında tapdalanırdı. Hərgah bu iş Dağıstanın mürtəcə generalları tərəfindən unudulmuşsa, biz azərbaycanlıların yadımdan çıxmamışdır. Bizim [Mikayıl] Xəlilov kimi xain generallarımız yoxdur. Biz inanırıq ki, bizim hökumətimiz müharibə meydanında axırını üzvü tələf olana qədər bizim ana-bacılarımızı qara generallar əlinə verməz və bizim qəhrəman Hərbiyyə nazirimiz Mehmandarov cənabları gözüyaşlı bizim uyezddə olduğu zaman dediyi kimi, öz vətənin[in], bizim ana, bacı, arvad və uşaqlarımızın müdafiəsi üçün öz canından keçər.

Mitinq sədri: Əliheydər Əminov
Katib: Xəlil Ağayev

“LEYLA” BARKAZININ BAŞINA GƏLƏNLƏR

Bu günlərdə “Leyla” barkazının xidmətçilərindən bir nəfəri ilə müxbirimiz görüşmüşdür. Xidmətçi barkazın bolşeviklərin əlinə düşməsinə böylə nəql edir:

Barkazda bir çox Könnüllü ordusu zabitanı [zabitləri], bir neçə nəfər də böyük məmurun [məmurlar] var idi. Fort-Aleksandrovska ətrafında dolaşırdıq. Birdən top səsləri eşidilməyə başladı. Barkazda həyəcan qalxdı. Zira zabitanı durbin ilə baxıb bolşevik gəmilərini kəşf etdilər.

Bir nəfər zabit makina hissəsinə gəlib revolveri mənim gicgahıma düzəldərək tam sürətlə yürümək əmrini verdi. Fəqət barkaz nə qədər sürətlə yürüsəydi də, vaporlar bizi tutacaqdı. Bolşeviklərin mərmisi üzərimizdən uçmağa başladı. Zabitanı çinlərini və şalvarlarındakı qırmızıları

qoparıb dənizə tökdülər. Üç nəfər böyük məmur (məzkurun [adı çəkilən şəxsin] dediyinə görə, general), bir neçə nəfər də zabitanı çinlərini çıxarmadılar, öz revolverləri ilə özlərini intihar etdilər. Bu vaxtda bolşeviklər barkazı əhatə edib təpənməmək əmrini verdilər. Zabitanı yadında bir kisə qızıl pul vardı. Pulu dənizə saldılar.

Bolşeviklər barkazı forta çəkib bizi qaraya [quruya] çıxardılar.

Fort-Aleksandrovska artıq əhali qalmamışdı. Tək-tək küçələrdə adam görükdü. Bolşeviklər burada da bir çox adam gülləbaran etmişlərdir. Bizi, fəhlələri istintaq etdikdən sonra həpimizi azad etdilər. Bütün zabitanı isə, bir neçə gün işlətdikdən sonra həpsini qurşuna dizdilər.

Barkazda qalmış paqonlu məmurlara bolşeviklər əl vurmayırdılar ki, murdarlıqlar. Binaənileyh [ona görə], zabitanı meyitlərin bellərinə daş bağlatdırıb dənizə tökdülər.

Bolşevik saldatlarının ruhu pək yüksəkdir. Əks-inqilabçıları (Denikinçiləri) ən dəhşətli hədələrlə hədələyirlər. Bütün Rusiyada bir nəfər də olsun Nikolay zabitini salamat buraxmayacaqlarını söyləyirlər. Bir neçə gün fortda qaldıqdan sonra ingilis vaporları ilə atışma oldu. Nəticədə bolşeviklər fortdan getməyə məcbur oldular. Qəsəbədə heç kəs qalmamış, küçələrdə insana vahimə qalib olur. Fort müharibəsində iştirak edən qırmızı saldatların miyanında [arasında] bir çox müsəlman saldatları və komissarları da vardır.

İngilislər gəldikdən sonra mən Petrovska gəlib oradan da Bakıya gəldim.

AZƏRBAYCANDA**İrəvan aclarına göndərilən buğda**

Bizə yazırlar:

Ay yarım bundan əvvəl Azərbaycan Hökuməti tərəfindən İrəvanda olan müsəlman acları üçün 2400 pud buğda və arpa buraxılmışdı. Bu arpa və buğdanı İrəvana aparmağı öhdələrinə alan iki nəfər şəxs bir nəfərin hiyləsinə aldanıb iki vaqon arpa, buğdanı Tiflisdə 160 min manata satmışlar. Hasil olan məbləği üç yerə təqsim etdikdə [böldükdə], bir nəfər Qazax əhli bu əhvalatdan xəbərdar olur. Qazaxlı bu əhvalatı yerinə bildirməyi onlara söylədikdə bu üç nəfər hərif həman qazaxlıya 10 min manat verib onu razı salmışlar. Qalanı da həriflər öz aralarında təqsim etmişlər. Qazaxlı cənabları da pulları alıb Bakıda eyş-işrətə məşğul olmuşdur. İrəvanın müsəlman acları da gözləri yollarda qalıb hələ də onlara arpa, buğda gələcəyini gözləyirlər. Hökumətimizin nəzər-diqqətini bu işə cəlb edirik.

Qazaxda

Bu yaxın vaxtdan Azərbaycan Hökumətinin tədbirinə görə, dəmiryolunda 404-cü verstdə Qovlar və Tovuz mövqifləri [stansiyaları] arasında sərnəşinlər qatara əyləşib-düşməkdən ötrü bir platforma hazırlanmışdır. Tiflisdən Bakıya tərəf gələn qatarlar həman yerdə dayanırlar. Amma Bakıdan Tiflisə tərəf gedən qatarlar nədənsə dayanmayırlar. Bu işi lazımı yerinə xəbər verməkdən ötrü Qazax uyezdnin 4-cü hissəsi camaatı Həbib bəy İskəndərbəyovu vəkil intixab

edib [seçib] Bakıya göndərmişlər ki, bu barədə təşəbbüsatda bulunsun.

Vəli Mustafayev

ERMƏNİSTANDA**Müsəlmanlar genə öldürülülər**

Bu günlərdə Batum təriqi [yolu] ilə amerikalılar Ermənistanı un göndərəkə olduğu münasibətilə erməni dəmiryolları Sanaindən İrəvana qədər 15 gün müddətinə sərnəşinlər üçün bağlanmışdır. Dəmiryolun bağlanacağı günü Tiflisdən İrəvana getməkdə olan beş müsəlman Sanaindən naçar olaraq erməni yük vaqonlarına əyləşib İrəvana azim olmuşlar [yola düşmüşlər]. Fəqət zavallılar Aleksandropol ilə Qarakilsə arasında ermənilər tərəfindən yox edilmişlərdir.

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80. *b-37*

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə. *8776*

Diş həkimi R. S. Fuks

Qəbul edir: 9-dan 10-a dək; 5-dən 7-yə dək. Ünvan: Mariinski, nömrə 18. Ferdinandin aptekası ilə bərabər. Telefon nömrə 34-15. *10202*

**Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti
“Kooperatsiya” müalicəxanası**

Hər növ naxoşluqlar qəbul olunur. Müalicə haqqı üzvlərdən 4 rublə, qeyrilərdən isə 6 rublə. Bolşoy Morskoy küçə, Tarqovinin küncündə Həsənovun evində, yolu Bolşoy Morskoydan. Telefon nömrə 26-90.

Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər] 9-11 Balayan

Mədə naxoşluğu 12-2 Mejebovski; 4-6 A. Seyidov

Əmrəzi-əsəbiyyə [əsəb xəstəlikləri] 12-2 Şmirqeld

Cərrahiyyə 9-11 Sander

Uşaq naxoşluğu 9-11 Rabinoviç; 4-6 Bron

Arvad naxoşluğu və mamalıq 9-11 Pines; 12-2 arvad həkimi Şapiro-Rotman; 4-6 S. Seyidov[a]

Dəri və zöhrəviyyə 9-11 O. Şamkoryan; 12-2, 4-6 Pernik

Göz naxoşluğu 9-11 Cəfərov; 4-6 arvad həkimi Qeqamyan

Qulaq və boğaz ağrısı 12-2 B. K. Finkelşteyn;

Diş ağrısı 9-11 Suşon-Sivkina; 4-6 İtkin Müalicəxana müdiri bakterioloq Lyubaxşevskaya

Müalicəxanada konsultasiyalar icra olunur. Operasiya, konsultasiya razılıq ilə. Çiçək döyülür, şəhadətnamə verilir. Analiz qəbul olunur. 606 və 914 müalicəsi. *10208*

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39. *T-321*

**Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93. *8765*

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91. *8754*

**Arvad diş həkimləri
Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələn üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan. *8753*

**Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-yə kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonni küçə, nömrə 6. *8798*

Doktor**M. B. Şaxnazarov**

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir:

səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Moskvada təcrübə görmüş diş həkimi **K. S. Kolandskaya-Sanuxat** kabinə açmışdır. Müalicə edir, dişləri doldurur, süni dişlər qayırır və dişləri ağrısız çəkir. Qiymət münasibdir. Qəbul edir: Hər gün səhər saat 9-2-yədək; axşam saat 5-7-yədək. Adres: Bazarnı və Suraxanski küçələrin küncündə, nömrə 112.

8795

Xarici məmləkətlərə yun yollamağı və komisiyon təriqi ilə xarici məmləkətlərdə satmağı **İ. V. Denisovun** bankir kantorası qəbul edir (Olqinski, Nikolayevskinin küncündə, telefon nömrə 37-75). Sifarişlər saat 5-dən 7-yə dək qəbul olunur.

10220

Zəhmət (məsai) bürosu

Bakı Şəfqət Bacıları İttifaqı şəfqət bacılarını gecə işlərinə, iynə vurmağa, masaj etməyə müərriflik edir [tövsiyə edir, zəmanət verir]. İttifaq öz işçilərinin işlərinə cavabdehdir. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilirlər: Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə, nömrə 16/22, mənzil 6. Konkanın mənzili. Telefon nömrə 14-08. Büro bütün gün açıqdır.

8755

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, bu vaxta qədər xarici məmləkətlərə neft və neft istehsalatı aparılmağa verilən icazələr həziran ayının 6-sından 10 gün müddətdə etibarlı hesab olunurlar. Bundan əlavə, Bakı neft mədənlərinə hər cür dəmirə ehtiyac olduğundan, Nəzarət

qeyri yerlərə dəmir aparılmasına dəxi icazə verməyir. Nömrə 6619.

Nazir müavini əvəzinə: Şuljenko

**Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Şevçenko şəhəri 1857-1924-cü illərdə Aleksandrovsk (Fort-Aleksandrovsk) adlanmışdır.

Teleqraf xəbərləri

səh. 192. “Tan”: “Le Temps” adlı fransız qəzeti nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 193. “Sen-Jermen sarayı” [Château de Saint-Germain-en-Laye]: Paris yaxınlığında yerləşən Sen-Jermen-an-Le adlı şəhərdə keçmiş kral sarayı; hal-hazırda Fransanın Milli Arxeologiya muzeyi.

Xoş bir mənzərəyə təsadüf

səh. 198. “Fəzzələ-İlahul-mücahidinə ələl-kaidinə əcrən əzimən”: “Quran”da Nisa surəsinin 95-ci ayəsinin axırı; mənası: “Allah, mücahidləri (evlərində) oturanlardan böyük mükafatlarla üstün etmişdir.”

“Ya eyyühən-nəbiyyu hərrizil-mümininə ələl-qitali in yəkun minkum işrunə sabirunə yəğlibu miətəyni və in yəkun minkum miətun yəğlibu əlfən min-əlləzinə kəfəru bi-ənnəhum qövmün la-yəfqəhunə.”: “Quran”-da Ənfal surəsinin 65-ci ayəsi; mənası: “Ey Peyğəmbər, möminləri döyüşə həvəsləndir. İçərinizdə iyirmi səbirli kişi olsa, iki yüz kafirə, yüz səbirli kişi olsa, min kafirə qalib gələr. Çünki onlar anlamayan bir tayfadır.”

Bakı xəbərləri

səh. 200. “ədədi məktəblər”: təhsildə universitetdən əvvəlki mərhələ kimi başa düşülməlidir.

“Leyla” barkazının başına gələnələr

səh. 203. “barkaz” (yaxud “barkas”): əsasən liman daxilində istifadə olunan kiçik ölçülü gəmi.

“Fort-Aleksandrovsk” (yaxud “Aleksandrovsk”): İndiki Qazaxıstanın Mangistau (Manqışlaq) vilayətində yerləşən Fort-